

บทที่ 1

บทนำ

1.1 สภาพปัญหา

การสิ้นสุดของสงครามเย็น เป็นจุดเริ่มต้นอันสำคัญที่ทำให้ประชาคมระหว่างประเทศหันมาใส่ใจและตระหนักถึงปัญหาอื่น ๆ นอกเหนือจากภัยคุกคามทางทหาร ซึ่งได้มีอิทธิพลครอบงำโลกมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และส่งผลให้มีการสะสมอาวุธและใช้อาวุธในการทำลายล้างกันมากมาย เมื่อสิ้นสุดการเผชิญหน้าทางทหารระหว่างค่ายโลกเสรีกับค่ายคอมมิวนิสต์ ภัยคุกคามทางทหารจากรัฐอื่นเริ่มหมดไป ภัยคุกคามจากสงคราม ภัยจากการสู้รบ และภัยจากอาวุธต่างๆ เริ่มหมดไป แต่ภัยคุกคามอันเป็นผลมาจากสงครามไม่ได้ยุติลง นั่นก็คือ ภัยคุกคามจากกับระเบิดที่ยังคงทำลายชีวิตของมนุษยชาติมาจนถึงทุกวันนี้ และยังคงทำลายชีวิตมนุษยชาติต่อไปตราบเท่าที่พื้นโลกยังคงมีกับระเบิดฝังอยู่

กับระเบิด (landmine) เป็นอาวุธชนิดหนึ่งที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในช่วงเวลาของความขัดแย้งระหว่างประเทศต่างๆ และระหว่างกลุ่มความขัดแย้งต่างๆภายในประเทศนั้นๆ โดยเฉพาะประเทศในโลกที่สาม ทั้งนี้เนื่องจากกับระเบิดมีราคาถูกและสามารถหาซื้อได้ง่าย

กับระเบิด เป็นวัตถุระเบิดหรือวัตถุอื่นใดที่ถูกซ่อนด้วยวัสดุอื่นอีกที ซึ่งถูกออกแบบมาเพื่อการทำลายยานพาหนะ เรือ หรือเครื่องบิน หรือถูกออกแบบมาเพื่อทำให้บาดเจ็บ ฆ่า หรือทำให้บุคคลไร้ความสามารถ กับระเบิดจะระเบิดได้โดยการกระทำของเป้าหมาย การผ่านของกาลเวลา หรือโดยวิธีการควบคุม¹ เมื่อเป็นดังนี้ อาจกล่าวได้ว่า กับระเบิด หมายถึง วัตถุระเบิดชนิดหนึ่งที่ถูกออกแบบมาเพื่อจุดประสงค์ในการทำลายยานพาหนะทุกประเภท รวมถึงเพื่อวัตถุประสงค์ในการทำร้ายบุคคลให้ได้รับบาดเจ็บ พิการ หรือเสียชีวิต โดยที่กับระเบิดจะทำงานต่อเมื่อเป้าหมายในการทำลายไปกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งต่อกับระเบิดนั้น เช่น การเหยียบ การกระแทก หรืออาจจะระเบิดขึ้นเนื่องจากระยะเวลา หรืออาจจะระเบิดโดยการควบคุม

¹ United Nations Mine Action Service, "Identifying Landmines and Unexploded Ordnance," *Landmine and UXO Safety Handbook* (New York: United Nations, 2000), p.13.

กับระเบิดถูกนำไปใช้เพื่อเป้าหมายในการทำร้ายศัตรูให้พิการหรือเสียชีวิต เพื่อกีดขวางการเคลื่อนย้าย และนำมาใช้สำหรับการป้องกันสถานที่สำคัญๆ นอกจากนี้ กับระเบิดยังถูกนำมาใช้ในความขัดแย้งภายใน/ความปั่นป่วนภายใน (civil conflicts) เพื่อทำลายโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ไม่ให้ประชาชนเข้าถึงโครงสร้างเหล่านั้น รวมทั้งการทำลายพื้นที่ทางการเกษตร แหล่งน้ำ ถนน โรงเรียน สถานือนามัย สาธารณสุขต่างๆ และรวมถึงเป้าหมายทางด้านเศรษฐกิจสังคม (socio-economics) ต่างๆ ด้วย โดยส่วนมากแล้วกับระเบิดจะถูกฝังไว้ใต้ดิน เพื่อยากต่อการมองเห็น โดยจะฝังในความลึกประมาณ 15 เซนติเมตรจากหน้าดิน หรือหากไม่ฝังก็จะวางเหนือพื้นดินในที่มืดชิด เช่น วางติดกับเสาแล้วปักลงดินหรือตรึงไว้กับต้นไม้²

แม้ว่ากับระเบิดจะมีรูปแบบมากกว่า 600 ชนิด แต่สามารถจัดกลุ่มอย่างกว้างๆ ได้ 2 ประเภทด้วยกัน คือ กับระเบิดสังหารบุคคล (Antipersonnel mines/Antipersonnel landmines - AP mines) และกับระเบิดต่อต้านรถถัง (Antitank mines -AT mines) กับระเบิดสังหารบุคคลเป็นกับระเบิดที่ถูกออกแบบมาเพื่อทำให้บุคคลหนึ่ง หรือบุคคลมากกว่าหนึ่งได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต กับระเบิดสังหารบุคคลมีขนาดเล็ก คือประมาณฝ่ามือหรือเล็กกว่า กับระเบิดบางชนิดได้รับการออกแบบในรูปที่หลอกลวงผู้พบเห็น เช่น มีลักษณะคล้ายปากกา กล้องบูรี หรือนาฬิกา แล้วแต่การคิดค้นของผู้ผลิต กับระเบิดสังหารบุคคลมักจะระเบิดเมื่อถูกเหยียบหรือสายลวดที่ซึ่งไว้กับกับระเบิดถูกกระทบ แต่กับระเบิดประเภทนี้สามารถจุดระเบิดได้เมื่อเวลาผ่านไป หรือโดยการใช้วิธีการควบคุมการระเบิดก็ได้ กับระเบิดสังหารบุคคลอาจถูกฝังใต้พื้นดิน เป็นแบบกระโดดขึ้นมาระเบิดเหนือพื้นดิน 3 ฟุต ซึ่งตัวระเบิดถูกฝังดิน และจะระเบิดโดยสายลวดถูกดึงหรือถูกเหยียบ สะเก็ดระเบิดจะกระจายกลางอากาศ หรือกับระเบิดอาจวางอยู่เหนือพื้นดิน ซึ่งจะจุดระเบิดเมื่อสายลวดถูกดึงหรือใช้เครื่องควบคุมระยะไกล หรืออาจจะวางอยู่บนพื้นดินหรือฝังไว้ปริ่มๆ เสมอদিন ผู้ใดเดินไปเหยียบก็จะระเบิดขึ้น แรงระเบิดพุ่งขึ้นข้างบน หรืออยู่ในระดับเหนือพื้นดินก็ได้ โดยที่มีแกนปักไว้บนดิน ซึ่งตัวระเบิดเป็นสิ่งที่พรางมองเห็นได้ยาก มีสายลวดโยงให้เกิดระเบิดขึ้นเมื่อสายลวดถูกแตะต้อง³

² Ibid., p. 14.

³ เรียบเรียงจาก พัน รัชก์แก้ว, "อาวุธของคนจน," วารสารนาวิกศาสตร์ 82, 2 (กุมภาพันธ์ 2542): 14. และ United Nations Mine Action Service, "Identifying Landmines and Unexploded Ordnance," Landmine and UXO Safety Handbook, pp. 14-15.

ส่วนกับระเบิดต่อต้านรถถังนั้น เป็นกับระเบิดที่ถูกออกแบบมาเพื่อวัตถุประสงค์ในการทำ ให้ไร้ความสามารถหรือทำลายยานพาหนะต่างๆรวมถึงรถถังด้วย กับระเบิดประเภทนี้จะระเบิด ต่อเมื่อถูกแรงกดอย่างหนัก หรือใช้เครื่องควบคุมการระเบิดระยะไกล (remote control) หรือโดย อิทธิพลของแม่เหล็ก หรือการกระทบลวดที่ขึงไว้ กับระเบิดต่อต้านรถถังจะมีขนาดใหญ่กว่า กับระเบิดสังหารบุคคล จึงต้องใช้วัตถุระเบิดมากกว่า ซึ่งใช้วัตถุระเบิดประมาณ 1.5 ถึง 14 กิโลกรัมต่อกับระเบิด 1 ลูก กับระเบิดชนิดนี้ส่วนมากจะมีลักษณะกลมและสี่เหลี่ยมจัตุรัส และจะมี ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางตั้งแต่ 40 เซนติเมตร สูง 16 เซนติเมตร ไปจนถึงเส้นผ่าศูนย์กลาง 23 เซนติเมตร สูง 10 เซนติเมตร ซึ่งการที่จะทำให้กับระเบิดต่อต้านรถถังระเบิดได้นั้น ส่วนมากสิ่งทีกด ทับต้องมีน้ำหนักมากกว่า 135 กิโลกรัม แต่ก็มีได้หมายความว่าบุคคลที่มีน้ำหนักน้อยกว่านี้จะ เหยียบอย่างบนกับระเบิดต่อต้านรถถังอย่างปลอดภัย เพราะสายชนวนอาจเสื่อมสภาพหรือมีการ ปรับตัวโดยการลดน้ำหนักของแรงกดลงเพื่อทำให้เกิดการระเบิด⁴

กับระเบิดถูกนำมาใช้เริ่มแรกตั้งแต่ในคริสต์ศตวรรษที่ 15 ในสงครามแห่งอะแจนกูต์ (The Battle of Agincourt)⁵ และในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ช่วงสงครามกลางเมืองในอเมริกา (American Civil War) อย่างไรก็ตาม กับระเบิดก็ได้เป็นที่แพร่หลายมากนักจนกระทั่ง สงครามโลกครั้งที่ 2 ในสมรภูมิตั้งนี้ กับระเบิดกลายเป็นอาวุธที่ใช้กันอย่างดาษดื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับระเบิดต่อต้านรถถัง ถูกนำมาใช้ในสงครามครั้งนี้มากกว่า 300 ล้านลูก แต่อย่างไรก็ ตามการใช้กับระเบิดต่อต้านรถถังของทหารยังไม่สามารถบรรลุจุดประสงค์ในการทำลายศัตรู เท่าที่ควร เพราะกับระเบิดชนิดนี้สามารถเอาออกหรือขจัดได้ง่าย และฝ่ายตรงข้ามยังสามารถ เคลื่อนที่และวางกับระเบิดต่อต้านรถถังใหม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้น การคิดค้นพัฒนากับระเบิดสังหาร บุคคลซึ่งมีขนาดเล็กกว่าจึงถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว โดยที่กับระเบิดขนาดเล็กกว่านี้ ถูกวางรอบๆกับระเบิดต่อต้านรถถัง เพื่อป้องกันมิให้มีการเคลื่อนย้ายกับระเบิดต่อต้านรถถัง กับระเบิดสังหารบุคคลที่ถูกพัฒนามาใช้ในช่วงระยะเวลานั้นที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด คือ

⁴ United Nations Mine Action Service, "Identifying Landmines and Unexploded Ordnance," *Landmine and UXO Safety Handbook*, p. 27.

⁵ สงครามแห่งอะแจนกูต์(ภาษาฝรั่งเศส) (The Battle of Agincourt) เป็นสงครามการสู้รบระหว่าง อังกฤษกับฝรั่งเศส ซึ่งเกิดขึ้นในเดือนตุลาคม ปี ค.ศ. 1415 ในสมัยของพระเจ้า Henry V แห่งอังกฤษ และพระเจ้า Charles VI แห่งฝรั่งเศส ซึ่งเป็นหนึ่งในสงคราม 100 ปีระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส โดยสงครามครั้งนี้อังกฤษ ได้กรีธาทัพเข้าไปในฝรั่งเศสและปะทะกันที่เมืองอะแจนกูต์ของฝรั่งเศส และฝ่ายอังกฤษได้รับชัยชนะ (Desmond Seward, "The Battle of Agincourt," *The Hundred Year's War* [Online]. (n.d.) Available from: <http://acasun.eckerd.edu/~oberhot/agincourt.htm> [2003, January 22].

กับระเบิดสังหารบุคคลฝีมือการผลิตของชาวเยอรมัน ชื่อว่า “bouncing betty” ระยะเวลาต่อมา กองกำลังทหารต่างๆก็เริ่มนำกับระเบิดสังหารบุคคลมาใช้เป็นอาวุธในกองกำลังของตนอย่างแพร่หลาย⁶

โดยแรกเริ่มนั้น ทั้งกับระเบิดต่อต้านรถถังและกับระเบิดสังหารบุคคลถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อเป็นยุทธวิธี เป็นอาวุธในการป้องกันตนเอง โดยใช้เพื่อปกป้องกองกำลัง ฐานที่มั่นทางทหาร กองบัญชาการต่างๆ นอกจากนี้ยังใช้เพื่อจุดประสงค์ในการถ่วงเวลาของกำลังของศัตรูเพื่อมิให้เข้าถึงฐานที่มั่นและแหล่งทรัพยากรต่างๆ รวมถึงเพื่อทำความยุ่งยากให้กับฝ่ายศัตรูที่ต้องแบกรับภาระในการดูแลทหารที่ได้รับบาดเจ็บจากกับระเบิด

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เทคโนโลยีด้านอาวุธพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ในทศวรรษ 1960 กับระเบิดสังหารบุคคลถูกพัฒนาโดยที่สามารถทำการขนส่งทางอากาศและจะมีปฏิกิริยาทันทีที่กับระเบิดกระทบพื้น หรือบางลูกที่ไม่ระเบิดทันทีก็จะรอการระเบิดต่อไปจนกว่าจะมีสิ่งใดไปกระทบกลไกการระเบิด การกระจัดกระจายหรือการโปรยหว่านกับระเบิดเช่นนี้ ทำให้มีความเป็นไปได้ในการเคลื่อนที่และวางกับระเบิดสังหารบุคคลได้อย่างรวดเร็วและในปริมาณมหาศาลกว่าในอดีตซึ่งเสียเวลาในการวางกับระเบิดทีละลูกโดยใช้มือของมนุษย์ กับระเบิดจึงกลายเป็นอาวุธที่เป็นทั้งอาวุธในการรุกรานและอาวุธในการป้องกัน วิธีการเช่นนี้ถูกนำมาใช้ครั้งแรกโดยสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนาม มีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “BLU-43” และ “BLU-44” หรือเรียกโดยทั่วไปว่า “dragon teeth” ซึ่งเป็นเครื่องนำทางให้สหภาพโซเวียตผลิตกับระเบิดสังหารบุคคลชนิดที่เรียกว่า “PFM-1” หรือที่รู้จักกันในชื่อ “butterfly mine” ซึ่งใช้อย่างแพร่หลายช่วงความขัดแย้งในอัฟกานิสถานในปลายทศวรรษ 1970 และทศวรรษ 1980 นอกจากนี้ การวางกับระเบิดแบบโปรยหว่านและด้วยมือยังใช้เพื่อต่อต้านประชาชนพลเรือนอีกด้วย กล่าวคือ เป็นการข่มขู่ขู่ประชาชนในชุมชน ทำให้ประชาชนต้องเคลื่อนย้ายออกจากหมู่บ้าน ทำลายความอุดมสมบูรณ์พื้นที่เกษตรกรรม แหล่งน้ำ และยังได้ทำลายโครงสร้างพื้นฐานของชาติ เช่น ถนน สะพาน⁷

ในช่วงทศวรรษ 1960 และ 1970 ความขัดแย้งที่มีความรุนแรงในระดับต่ำ (low-intensity conflict) หรือสงครามที่มีขนาดเล็กเกิดขึ้นมากในหลายๆพื้นที่ในประเทศด้อยพัฒนา ทำให้

⁶ “History of Landmines,” [Online]. (n.d.) Available from: <http://www.landmines.org/glc/index-glc.asp> [2002, November 28].

⁷ เรียบเรียงจาก Ibid.

มหาศาล ในการสู้รบครั้งนี้ ผู้ที่ตายและได้รับบาดเจ็บส่วนมากไม่ได้มีสาเหตุมาจากการสู้รบ แต่จำนวนคนที่เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บจนพิการมีสาเหตุเนื่องมาจากกับระเบิด และไม่ได้จำกัดอยู่ที่ทหารเท่านั้น แต่ยังรวมถึงประชาชนพลเรือนอีกด้วย¹¹

แม้ว่าได้มีการเสนอข่าวและการรายงานถึงผลกระทบที่ได้รับจากกับระเบิดมากขึ้นในสงครามอัฟกานิสถาน แต่กว่าประชาคมระหว่างประเทศจะตระหนักถึงภัยและปัญหาจากกับระเบิดอย่างจริงจังก็เป็นระยะเวลาถึง 8 ปี นับจากที่สหภาพโซเวียตเข้าไปรุกรานอัฟกานิสถาน การตระหนักครั้งนี้ทำให้ประชาคมโลกรับทราบว่าเป็นความผิดพลาดอย่างรุนแรงที่ได้ละเลยไม่สนใจการสู้รบในประเทศต่างๆซึ่งใช้กับระเบิดเป็นอาวุธหลักในการทำลายล้าง ไม่ว่าจะเป็ในโมซัมบิก, แองโกลา, โซมาเลีย, เอธิโอเปีย, อิหร่าน, อิรัก, นิการากัว และประเทศอื่นๆอีกมากมาย ซึ่งประชาชนในประเทศเหล่านี้ล้วนได้รับความเจ็บปวดและความทุกข์จากปัญหากับระเบิด ซึ่งก่อนหน้านี้นี้ไม่มีใครให้ความสนใจ¹²

ผู้นำในการผลิตและส่งออกกับระเบิดสังหารบุคคลเมื่อ 25 ปีที่แล้วได้แก่ ประเทศจีน, อิตาลี, อดีตสหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกา และรวมถึงประเทศต่างๆอีกกว่า 50 ประเทศที่เป็นผู้ผลิตกับระเบิดสังหารบุคคลจำนวนประมาณ 200 ล้านลูก จากการประมาณการในช่วงต้นทศวรรษ 1990 จำนวนกับระเบิดสังหารบุคคลทั่วโลกมีประมาณ 110 -120 ล้านลูกที่ฝังอยู่ใต้พื้นดิน ในกว่า 70 ประเทศทั่วโลก ประเทศที่ได้รับผลกระทบจากกับระเบิดอย่างรุนแรงคือ ประเทศแองโกลามีกับระเบิดประมาณ 15 ล้านลูก, อัฟกานิสถาน ประมาณ 10 ล้านลูก, กัมพูชา 10 ล้านลูก, อิรัก/คูเวต 10 ล้านลูก, บอสเนีย 6 ล้านลูก, โครเอเชีย 6 ล้าน, เวียดนาม 3.5 ล้าน, โมซัมบิก 3 ล้าน, อิทธิเรีย 1 ล้าน, โซมาเลีย 1 ล้าน และซูดาน 1 ล้านลูก ในแต่ละปีประชาชนจะประสบอุบัติเหตุทั้งเสียชีวิตและพิการจากกับระเบิดประมาณ 20,000 คน กล่าวคือประมาณทุกๆ 22 นาทีจะมีผู้ได้รับอุบัติเหตุจากกับระเบิด 1 คน ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของกับระเบิดส่วนมากเป็นพลเรือน ซึ่งร้อยละ 30-40 ของผู้ที่ได้รับอุบัติเหตุจากกับระเบิดเป็นผู้หญิงและเด็ก

ลักษณะอันสำคัญที่ทำให้กับระเบิดสังหารบุคคลเป็นภัยต่อมนุษย์มาก คือ กับระเบิดประเภทนี้ไม่เลือกเป้าหมายของการทำลาย มันจะถูกซ่อนอย่างสงบจนกว่าจะมีใครหรือสัตว์ตัวใด

¹¹ Rae McGrath, Landmines and Unexploded Ordnance: a Resource Book (London: Pluto Press, 2000), pp.14-15.

¹² Ibid., p.15.

มากกระทบกลไกการระเบิด นอกจากนี้ กับระเบิดไม่มีการหยุดยั้งเช่นอาวุธชนิดอื่น แม้ว่าระยะเวลาของความขัดแย้ง การสู้รบได้สิ้นสุดลงและผ่านไปนานเพียงใดก็ตาม โดยที่กับระเบิดยังคงทำร้ายบุคคลให้สูญเสียแขนหรือขาหรือสูญเสียชีวิตต่อไปโดยไม่หยุดยั้ง กับระเบิดยังทำลายพื้นที่ทางการเกษตร ทำลายสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ รวมทั้งยังเป็นภัยคุกคามสร้างปัญหาให้กับผู้ที่อพยพกลับดินแดนมาตุภูมิอีกด้วย¹³ นอกจากนี้แล้ว สำหรับอาสาสมัครหรือเจ้าหน้าที่ที่กวาดล้างกับระเบิด จะมีอัตราการเสียชีวิต คือ ทุกๆการกู้กับระเบิด 5,000 ลูก จะมีผู้กวาดล้างกับระเบิดเสียชีวิต 1 คน และได้รับบาดเจ็บ 2 คน นอกจากนี้กับระเบิดที่ฝังอยู่ใต้พื้นดินที่มีปริมาณมหาศาลแล้ว กับระเบิดที่ยังเก็บกักไว้ซึ่งยังไม่ได้นำไปใช้มีจำนวนสูงถึง 110 ล้านลูก ในแต่ละปีกับระเบิดประมาณ 100,000 ลูกจะถูกทำลาย แต่อีกด้านหนึ่งในแต่ละปีกับระเบิดเกือบ 2 ล้านลูกถูกฝังเข้าไปใหม่¹⁴

หลังจากที่ประชาคมระหว่างประเทศได้เริ่มตระหนักถึงภัยคุกคามจากกับระเบิดอย่างจริงจังมากขึ้นในช่วงปลายทศวรรษ 1980 จากสงครามในอัฟกานิสถาน โดยสหประชาชาติได้ริเริ่มเข้าไปจัดการกับกับระเบิดในอัฟกานิสถานในปี ค.ศ. 1988 และในประเทศกัมพูชาในปี ค.ศ. 1992 และในประเทศอื่นๆ ด้วยความร่วมมือจากองค์การเอกชนต่างๆและรัฐบาลประเทศต่างๆ อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่า สหประชาชาติเป็นองค์การระหว่างประเทศที่สำคัญ เป็นตัวแสดงที่สำคัญในการแก้ปัญหาและจัดการกับกับระเบิดที่เป็นภัยคุกคามต่อมนุษยชาติ ทั้งความรับผิดชอบโดยตรงและเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นกลไกความร่วมมือและการให้การสนับสนุนด้านต่างๆในการจัดการกับปัญหาที่ระเบิด ทั้งนี้ รวมถึงการแก้ไขบททวนอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามหรือการจำกัดการใช้อาวุธตามแบบบางชนิดที่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บร้ายแรงมากเกินไป หรือก่อให้เกิดผลโดยไม่จำกัดเป้าหมาย (United Nations Convention on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons Convention - CCW) ซึ่งเมื่อนำอนุสัญญาดังกล่าวมาผนวกกับการห้าม หรือการจำกัดการใช้กับระเบิด และอาวุธอื่น ทำให้นำไปสู่ข้อตกลงระหว่างประเทศ ซึ่งก็คืออนุสัญญาว่าด้วยการห้ามใช้ สะสม ผลิต และโอน และการทำลายกับระเบิดสังหารบุคคล หรือที่เรียกกันว่า “อนุสัญญาออตตาวา” (1997)¹⁵

¹³ “Landmine Facts in Brief,” Landmines: A Global Health Crisis [Online]. (n.d.) Available from: <http://www.ippnw.org/MineFacts.html> [2002, November 28].

¹⁴ “Landmines – The Facts,” New Internationalist Magazine 294 [Online]. 1997. Available from: <http://www.newint.org/issue294/facts.html> [2002, November 28].

¹⁵ United Nations, “Mine Action and Effective Coordination: the United Nations Policy A/53/496,” United Nations Mine Action Service Document [Online]. 1998. Available from: <http://www.mineaction.org/countries/redocs.cfm?ID=280&from=misc/...> [2002, November 19].

ทั้งนี้และทั้งนั้นนอกจากกับระเบิดจะเป็นความรับผิดชอบโดยตรงของสหประชาชาติแล้ว กับระเบิดยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการทำงานในด้านต่างๆของสหประชาชาติ ดังที่เลขาธิการสหประชาชาติ นายโคฟี อันนัน (Kofi Annan) ได้แถลงในการประชุมคณะทูตเกี่ยวกับกับระเบิดที่เมือง ออสโล เมื่อวันที่ 2 กันยายน ค.ศ.1997 ว่า¹⁶

“ภัยพิบัติจากกับระเบิดกระทบต่องานทุกๆด้านของสหประชาชาติ ไม่ว่าจะเป็นประเด็นด้านสันติภาพและความมั่นคงจนถึงประเด็นด้านสาธารณสุขและการพัฒนา การต่อต้านกับระเบิดสังหารบุคคลทุกรูปแบบเป็นเครื่องหมายบ่งบอกถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ในการต่อสู้กับกับระเบิด และทางเดียวที่จะเอาชนะได้ ไม่มีอะไรที่จะสำคัญไปกว่าการเคลื่อนย้ายกับระเบิดจำนวนหลายล้านลูกที่ถูกฝังอยู่ออกจากใต้พื้นดิน”

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่ประชาคมระหว่างประเทศจะลงนามรับรองอนุสัญญาออกตาวานั้น ได้มีความพยายามในการให้มีข้อบังคับตามกฎหมายเกี่ยวกับการต่อต้านกับระเบิด เริ่มตั้งแต่พิธีสารต่อท้ายฉบับที่ 1 ปี 1977 ของสนธิสัญญาเจนีวา 1949 (1977 Additional Protocol I to the 1949 Geneva Conventions) ซึ่งประมวลหลักการของกฎหมายมนุษยธรรมในการห้ามการสู้รบซึ่งไม่เจาะจงเป้าหมายหรือก่อให้เกิดอันตรายอันใหญ่หลวงแก่พลเรือน ซึ่งในมาตรา 35 และ 51 ได้รับรองหลักการพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ ซึ่งนำไปสู่พื้นฐานทางกฎหมายในการต่อต้านกับระเบิดได้แก่¹⁷

1. คู่กรณีของความขัดแย้งยอมถูกจำกัดในการเลือกวิธีการในการทำสงคราม
2. ความจำเป็นทางทหารจะต้องมาหลังการพิจารณาทางด้านมนุษยธรรม เมื่อใดที่อาวุธเหล่านั้นจะก่อให้เกิดความเจ็บปวด/ความทุกข์โดยไม่จำเป็น; และ

¹⁶ อ้างใน Fighting Landmines: The Ottawa Process and the United Nations Role. United Nations, November 1997), p. 1. (Mimeographed).

¹⁷ Solutions [Online]. (n.d.) Available from: <http://www.landmines.org/glc/index-glc.asp> [2002, November 28].

3. ทหารที่สู้รบต้องพยายามที่จะปกป้องพลเรือนจากผลของสงคราม/ความเป็นปรปักษ์และจำเป็นต้องใช้วิธีการต่อสู้ที่แตกต่างกันระหว่างเป้าหมายพลเรือนและเป้าหมายทางทหาร

หลักการทั้ง 3 ข้อแสดงเนื้อหาโดยนัยในการใช้กับระเบิดของฝ่ายทหาร ทั้งนี้เพราะกับระเบิดเป็นอาวุธที่ยากต่อการจำแนกเป้าหมาย และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากกับระเบิดไม่ได้มีเพียงทหารเท่านั้น แต่พลเรือนก็ได้รับความเจ็บปวดจากอาวุธชนิดนี้เช่นกัน แต่อย่างไรก็ตาม กองกำลังต่างๆก็ยังมี การใช้กับระเบิดอย่างแพร่หลายและในปริมาณมหาศาลของความขัดแย้งในหลายพื้นที่ และเนื่องจากไม่ได้กล่าวถึง/เจาะจงถึงกับระเบิดโดยตรงจึงไม่ได้รับความสนใจ

นอกจากนี้ ในช่วงเริ่มแรกของความพยายามในการต่อต้านกับระเบิดได้มีการจัดทำพิธีสารฉบับที่ 2 (พิธีสารว่าด้วยระเบิดบก) ต่อท้ายอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามหรือการจำกัดการใช้อาวุธตามแบบบางชนิด ที่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บร้ายแรงมากเกินไปหรือก่อให้เกิดผลโดยไม่เลือกเป้าหมาย (Protocol II (Landmines Protocol) to the 1980 United Nations Convention on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons Which May be Deemed to Be Excessively Injurious and to Have Indiscriminate Effects-CCW Convention.) ซึ่งได้กำหนดข้อห้ามชัดเจนเกี่ยวกับกับระเบิด ดังนี้¹⁸

1. ห้ามการใช้กับระเบิดต่อพลเรือน
2. ห้ามการใช้กับระเบิดในกรณีที่ค่าใช้จ่ายทางด้านมนุษยธรรมมีน้ำหนักมากกว่าความได้เปรียบทางทหารที่จะได้รับ
3. รัฐคู่กรณีต้องรักษามันทีกรายละเอียดและแผนที่แสดงจุดที่วางกับระเบิด; และ
4. เรียกร้องให้มีการเคลื่อนย้ายกับระเบิดทั้งหมดออกหลังสงครามยุติ

ถึงแม้จะมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนในการห้ามใช้กับระเบิด แต่อนุสัญญาฉบับนี้ก็ล้มเหลวอีก เพราะอนุสัญญากับระเบิดฉบับนี้มีความบกพร่อง ดังนี้คือ ในทางทฤษฎี กล่าวคือ

¹⁸ Ibid.

กับระเบิดกลายเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะถูกนำไปใช้เป็นอาวุธในกองทัพของรัฐบาลต่างๆ สำหรับหน่วยเสริมการทหาร และสำหรับกองกำลังกองโจรต่างๆ ทั้งนี้เพราะกับระเบิดเป็นอาวุธที่มีราคาถูก มีประสิทธิภาพในการทำลายศัตรู และเป็นอาวุธที่มีความคงทน พร้อมใช้ทุกเมื่อ ผลิตง่ายและสามารถหาได้ในพื้นที่ เมื่อกับระเบิดใช้กันอย่างแพร่หลาย เส้นแบ่งของเป้าหมายระหว่างจะใช้กับระเบิดเป็นอาวุธในการรุกรานหรืออาวุธในการป้องกันเริ่มไม่ชัดเจน อีกทั้ง ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา กฎเกณฑ์เดิมในการทำแผนที่และทำเครื่องหมายในทุกเขตพื้นที่ที่วางกับระเบิดถูกละเลยมากขึ้น ทั้งนี้เพราะการวางกับระเบิดแบบโปรยหว่านโดยเครื่องบินในพื้นที่ห่างไกลทำให้ไม่ทราบพื้นที่เขตวางกับระเบิดที่แน่นอน ส่งผลให้ไม่สามารถทำแผนที่และเครื่องหมายของสนาม/เขตวางกับระเบิดได้⁸

กับระเบิดเป็นอาวุธที่มีประวัติศาสตร์การใช้มายาวนาน และความสูญเสียที่ได้รับจากอาวุธชนิดนี้มีมากเช่นกัน แม้การสู้รบได้จบสิ้นไปนานแล้ว แต่กับระเบิดก็ยังคงมีฤทธิ์ค้างคาอยู่ในหลายๆ ประเทศ⁹ เช่น สงครามกลางเมือง 3 ปีในนิการากัว ระหว่างปี ค.ศ. 1978-1980 ระหว่างแนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติกับฝ่ายประธานาธิบดีตระกูลโซโมซา ซึ่งมีกับระเบิดตกค้างอยู่ตามที่แตกต่างกัน ประมาณ 150 แห่ง ประมาณจำนวน 160,000 ลูก ส่วนสงครามกลางเมืองแองโกลาระหว่างปี ค.ศ. 1975 -1976 ระหว่าง 2 ขบวนการที่แย่งอำนาจกันภายหลังการได้รับเอกราชจากโปรตุเกส คาดกันว่ามีกับระเบิดหลงเหลืออยู่มากกว่า 10 ล้านลูก ซึ่งเช่นเดียวกับในประเทศกัมพูชาที่มีการสู้รบระหว่างกองกำลังทหารฝ่ายรัฐบาลที่มีเวียดนามหนุนหลังกับขบวนการเขมรแดงที่ครองอำนาจอยู่ก่อน ทั้งสองฝ่ายใช้กับระเบิดจำนวนมหาศาล¹⁰

แต่อย่างไรก็ตาม มนุษย์ก็มิได้ตระหนักถึงภัยของกับระเบิด ยังมีการใช้กับระเบิดกันอย่างแพร่หลาย จนกระทั่งกลางทศวรรษ 1980 ทั่วโลกจึงได้ตระหนักถึงภัยคุกคามจากกับระเบิด โดยอัฟกานิสถานเป็นประเทศแรกที่ปัญหากับระเบิดเป็นที่สนใจของประชาคมทั่วโลก ทหารของสหภาพโซเวียตและกองกำลังรัฐบาลอัฟกานิสถานใช้กับระเบิดสังหารบุคคลทุกชนิดที่มี ในปริมาณ

⁸ Ibid.

⁹ ชื่อประเทศต่างๆที่แปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ (รวมภาคผนวก) ใช้ชื่อภาษาไทยตามประกาศของราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2539 ในการกำหนดชื่อ ประเทศ ดินแดน เขตปกครอง และเมืองหลวง (อ้างใน สมบัติ จำปาเงิน, ภูมินามานุกรม (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, 2545), หน้า 135-206). ยกเว้น เซอร์เบียและมอนเตเนโกร (Serbia and Montenegro) และซาฮาราตะวันตก (Western Sahara) ซึ่งผู้วิจัยเทียบคำจากภาษาอังกฤษ ทั้งนี้เพราะไม่มีปรากฏในหนังสือเล่มดังกล่าว

¹⁰ พัน รัชแก้ว, "อาวุธของคนจน," วารสารนาวิกศาสตร์ 82, 2,: 14.

อนุสัญญาไม่ได้คำนึงถึงธรรมชาติของกบระเบิดสังหารบุคคลที่ไม่สามารถจำแนกเป้าหมายในการทำลายได้ และในความเป็นจริงแล้ว การใช้กบระเบิดสังหารบุคคลไม่สามารถจะแยกว่าเป็นการใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันหรือใช้เพื่อการรุกราน และยิ่งไปกว่านั้น การที่จะประเมินการใช้กบระเบิดในสถานการณ์ความขัดแย้งใดๆว่ามีน้ำหนักไปในทางด้านใดมากกว่ากันระหว่างการนำมาซึ่งความได้เปรียบทางการทหารหรือนำมาซึ่งค่าใช้จ่ายทางด้านมนุษยธรรม จะทำการประเมินได้ในสนามรบเท่านั้น และนอกจากนี้ อนุสัญญากับกบระเบิดฉบับนี้นำมาประยุกต์ได้กับความขัดแย้งระหว่างประเทศเท่านั้น ไม่ได้ระบุถึงสงครามภายในรัฐ ซึ่งกบระเบิดกลายเป็นอาวุธที่ใช้กันอย่างแพร่หลายสำหรับรัฐบาลของรัฐเอง ในหน่วยเสริมกำลังทหาร และกองโจรต่างๆ

หากกล่าวถึงในทางปฏิบัติแล้ว อนุสัญญากับกบระเบิดฉบับนี้ไร้ประสิทธิภาพอย่างสิ้นเชิง ไม่มีการปฏิบัติตามอนุสัญญา และยิ่งไปกว่านั้นอนุสัญญายังถูกทำลายอีกด้วย กล่าวคือ ในความเป็นจริง ตั้งแต่อนุสัญญากับกบระเบิดมีผลบังคับใช้ กองกำลังต่างๆมีการใช้กบระเบิดสังหารบุคคลอย่างแพร่หลายและเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว พลเรือนตกเป็นเหยื่อของอาวุธประเภทนี้มากกว่าคนกลุ่มใด การทำเครื่องหมายในเขตการวาง/ฝังกบระเบิดก็มีบันทึกน้อยมาก¹⁹

ต่อมาในปี ค.ศ. 1996 ได้มีการแก้ไขอนุสัญญากับกบระเบิดอีกครั้ง แต่ก็ประสบกับความล้มเหลวในการต่อต้านกบระเบิดอย่างสมบูรณ์ และไม่สามารถทำให้รัฐต่างๆสนับสนุนอนุสัญญาในประเด็นของการที่พลเรือนได้รับการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากกบระเบิดได้ จากความล้มเหลวในการทบทวนแก้ไขอนุสัญญากับกบระเบิดในปี ค.ศ. 1996 นี้ และจากความตื่นตัวของประชาคมโลกต่อภัยจากกบระเบิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกบระเบิดสังหารบุคคล จึงก่อให้เกิดความพยายามอย่างจริงจังในการผลักดันให้มีกฎระเบียบหรือกฎหมายเกี่ยวกับกบระเบิด โดยมีความพยายาม 2 แนวทางด้วยกันจากประชาคมระหว่างประเทศเพื่อวัตถุประสงค์ในการต่อต้านกบระเบิดทั่วโลก แนวทางแรกในความพยายามผลักดัน คือ การนำเรื่องเข้าที่ประชุมการลดอาวุธของสหประชาชาติ แต่แนวทางนี้เป็นไปอย่างล่าช้าและยังไม่เห็นผล อีกแนวทางหนึ่งผลที่ออกมาจากความพยายามคือ อนุสัญญาว่าด้วยการห้ามใช้ สะสม ผลิตและโอน และการทำลายกบระเบิดสังหารบุคคล หรือเรียกอีกชื่อว่า “อนุสัญญาออตตาวา”(1997) ซึ่งมีแนวคิดทางด้านมนุษยธรรมในประเด็นของการต่อต้านกบระเบิด อนุสัญญาออตตาวาได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวางจากประเทศต่างๆทั่ว

¹⁹ Ibid.

โลกในการต่อต้านกับระเบิดสังหารบุคคล และมีผลผูกพันให้รัฐที่ให้สัตยาบันทำตามกฎของอนุสัญญาออตตาวา²⁰

การตระหนักถึงภัยคุกคามต่อมนุษย์จากภัยของกับระเบิด ความพยายามอย่างจริงจังในการต่อต้านกับระเบิดโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับระเบิดสังหารบุคคลของประชาคมระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นองค์การระหว่างประเทศต่างๆ รัฐบาลของประเทศต่างๆ รวมถึงสหประชาชาติที่เป็นตัวแสดงสำคัญตัวแสดงหนึ่งในการแก้ปัญหาภัยกับระเบิดให้แก่ประเทศต่างๆ จากการประมาณการปริมาณกับระเบิดในประเทศต่างๆ ทั่วโลกในช่วงแรกที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งมีสูงถึง 110 -120 ล้านลูกนั้น จากความพยายามดังกล่าว กับระเบิดที่ประมาณการกันในปี ค.ศ. 2000 เหลืออยู่ ประมาณ 45 - 50 ล้านลูก

หากกล่าวถึงประเทศที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาภัยกับระเบิดนั้นมีหลายประเทศด้วยกัน ในส่วนของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งประชาชนต้องเผชิญต่อภัยคุกคามจากกับระเบิดมากกว่าประเทศอื่นใดในบริเวณนี้คงหนีไม่พ้นประเทศกัมพูชา ซึ่งจัดได้ว่าเป็นประเทศลำดับต้นๆของโลกที่มีประชาชนพลเมืองได้รับอุบัติเหตุจากกับระเบิดมากที่สุดประเทศหนึ่ง ทั้งที่เสียชีวิตและพิการ และเป็นประเทศแรกเริ่มประเทศหนึ่งที่สหประชาชาติได้เข้าไปริเริ่มดำเนินการแก้ปัญหาภัยกับระเบิดตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา และจวบจนถึงปี ค.ศ. 2000 กัมพูชาเป็นประเทศหนึ่งที่ตั้งแม้จะยังต้องเผชิญกับภัยคุกคามจากกับระเบิดอยู่ แต่จำนวนผู้ได้รับอุบัติเหตุทั้งเสียชีวิตและพิการ รวมถึงปริมาณกับระเบิดได้ลดลงไปมาก จากการประมาณการในการเข้าไปในช่วงเริ่มต้นของสหประชาชาติว่ากัมพูชามีกับระเบิดประมาณ 10 ล้านลูกนั้น ในปี ค.ศ. 2000 ปริมาณกับระเบิดในดินแดนประเทศกัมพูชาได้รับการประมาณการว่าเหลืออยู่ประมาณ 300,000 – 1,000,000 ลูก²¹

²⁰ Ibid.

²¹ ข้อมูลตัวเลขจำนวนกับระเบิดทั่วโลกและในประเทศกัมพูชา ปี ค.ศ. 2000 จาก United States Department of State, Bureau of Political – Military Affairs, "Hidden Killers 2001 - - The World's Landmines Problem," *To Walk the Earth in Safety: The United States Commitment to Humanitarian Demining* [Online]. 2001. Available from: <http://www.state.gov/t/pm/rls/rpt/walkearth/2001/> [2002, December 16].

1.2 การสำรวจวรรณกรรม

จากการสำรวจวรรณกรรม สำหรับประเทศไทยแล้วยังไม่มีผลงานด้านวิชาการที่ศึกษาวิเคราะห์ถึงบทบาทของสหประชาชาติในการแก้ปัญหาภัยระเบิด รวมถึงบทบาทการแก้ปัญหาในประเทศไทย ก็มีเพียงแต่การกล่าวถึง อ้างถึงปัญหาภัยระเบิดในการศึกษาถึงประเทศกัมพูชา เท่านั้น อย่างไรก็ตามได้มีหนังสือ บทความ รายงานการประชุม และเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกล่าวถึงปัญหาภัยระเบิด รวมทั้งปัญหาภัยระเบิดในกัมพูชา การแก้ปัญหาภัยระเบิดของสหประชาชาติ รวมถึงแนวคิดด้วยอำนาจหน้าที่ของสหประชาชาติที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาภัยระเบิด ดังนี้

สำหรับภาษาไทยมีงานเขียนของ เขียน ธีระวิทย์ และสุณัย ผาสุก. กัมพูชา: ประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ, 2543. เป็นการศึกษาถึงประเทศกัมพูชาในด้านต่างๆ ดังชื่อหนังสือ ปัญหาภัยระเบิดได้กล่าวถึงภายใต้ประเด็นความมั่นคง และวิทยานิพนธ์เรื่อง ผลกระทบของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเกี่ยวกับการห้ามใช้และการจำกัดการใช้ทุ่นระเบิดสังหารบุคคล: กรณีศึกษาประเทศไทย ของ ณ์ฐฐณี เกิดสุคนธ์ โดยศึกษาผลกระทบที่ไทยได้รับจากการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามใช้ สะสม ผลิตและโอน และการทำลายกับระเบิดสังหารบุคคล นอกจากนี้มีบทความของ ทรงฤทธิ์ โพนเงิน ใน เนชั่นสุดสัปดาห์, 8,374 ที่กล่าวถึงกับระเบิดที่ตกค้างจากสงครามเย็นในบริเวณอินโดจีน และ บทความของ พัน รักษ์แก้ว ที่กล่าวถึงลักษณะกับระเบิดโดยทั่วไป ใน วารสารนาวิกศาสตร์. ฉบับที่ 82,2 และหนังสือของ สมพงษ์ ชูมาก เรื่อง องค์การระหว่างประเทศ: สันนิบาตชาติ สหประชาชาติ ซึ่งมีการกล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของสหประชาชาติ กฎบัตรสหประชาชาติ และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และเรื่อง การปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ (1948-1995), 2544

สำหรับภาษาอังกฤษมีผลงานของ ผลงานของ Davies, Paul and Dunlop, Nic. War of the Mines. Cambodia, Landmines and the Impoverishment of a Nation, 1994. ที่ศึกษาถึงประวัติศาสตร์และผลกระทบที่ประชาชนกัมพูชาได้รับจากกับระเบิด งานเขียนของ McGrath, Rae. Landmines and Unexploded Ordnance: a Resource Book, 2000.เป็นงานที่กล่าวถึงข้อมูลเกี่ยวกับกับระเบิด ผลกระทบและการทำลายกับระเบิด นอกจากนี้มีงานของ United Nations Mine Action Service. Landmine and UXO Safety Handbook, 2000. กล่าวถึงคำจำกัดความ ลักษณะรูปแบบ และชนิดของกับระเบิด

งานเขียนที่เป็นการรายงานปัญหาที่ระเบิดและการแก้ปัญหาที่ระเบิด ได้แก่ งานของ United States Department of State, Bureau of Political-Military Affairs เรื่อง Hidden Killers: the Global Landmine Crisis. ปี ค.ศ. 1998 และ To Walk the Earth in Safety: the United States Commitment to Humanitarian Demining, 2001 ซึ่งนอกจากจะกล่าวถึงปัญหาที่ระเบิดทั่วโลกแล้ว ยังเป็นรายงานที่เน้นถึงบทบาทของสหรัฐอเมริกาในการแก้ปัญหาที่ระเบิดในพื้นที่ต่างๆ และยังมีงานเขียนเรื่อง Landmine Monitor Report 1999, Landmine Monitor Report 2000: Toward a Mine – Free World, Landmine Monitor Report 2001 และ Landmine Monitor Report 2002 ซึ่งเป็นลักษณะของรายงานถึงปัญหาการแก้ปัญหาที่ระเบิดทั่วโลก

สำหรับงานเขียนที่เกี่ยวกับบทบาทของสหประชาชาติในประเทศกัมพูชา ซึ่งเป็นการศึกษาการวิเคราะห์ และการรายงานที่เน้นบทบาทของสหประชาชาติในการรักษาสันติภาพ และกล่าวถึงปัญหาที่ระเบิดด้วย คือ งานเขียนของ Findlay, Trevor. Cambodia: the Legacy and Lessons of UNTAC. 1995. ผลงานของ Peou, Sorpong. Intervention & Change in Cambodia: Towards Democracy?., 2000 และงานเขียนชื่อ The United Nations and Cambodia 1991 – 1995, 1995. และรวมถึงงานเขียนที่กล่าวถึงบทบาทและอำนาจหน้าที่ของ สหประชาชาติที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาที่ระเบิด ใน Annan, A Kofi. We the Peoples – the Role of the United Nations in the 21st Century, 2000, (Millennium Report of the Secretary - General of the United Nations). Department for Disarmament Affairs. The United Nations Disarmament Yearbook, 26:2001.

นอกจากงานเขียนที่กล่าวมาข้างต้น ยังมีบทความและเอกสาร รวมถึงเอกสารรายงานของสหประชาชาติ ดังเช่น วารสารเรื่อง Landmines. (Demining News from the United Nations). Disarmament: a Periodic Review by the United Nation. วารสารของ ICRC เรื่อง Landmines Must Be Stopped. หนังสือ Disarmament Forum: Framework for a Mine - Free World และ UNIDIR Newsletter. ทั้งนี้และทั้งนั้นรวมถึงเอกสารของสหประชาชาติอื่นๆ รวมถึงหนังสือและบทความจากการเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต

จากการสำรวจวรรณกรรมข้างต้นจะเห็นได้ว่า ยังไม่มีผลงานทางด้านวิชาการที่ศึกษาบทบาทของสหประชาชาติในการแก้ปัญหาที่ระเบิดในประเทศกัมพูชา ที่ได้รับความสำเร็จในระดับหนึ่ง ทั้งนี้เรื่องนี้เป็นเรื่องที่กระทบต่อชีวิตมนุษย์ผู้บริสุทธิ์จำนวนมาก ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบทบาทของสหประชาชาติในการแก้ปัญหาที่ระเบิดโดยใช้กรณีกัมพูชาเป็นกรณีศึกษา

1.3 กรอบความคิด

สำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้แนวคิดที่ว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของสหประชาชาติ ในการรักษา สันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ และอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการในเรื่องเกี่ยวกับ ความก้าวหน้าและการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ดังที่ระบุไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ เป็นแนวความคิดในการศึกษาบทบาทของสหประชาชาติใน การแก้ปัญหาที่ระเบิดในกัมพูชา

สหประชาชาติเป็นองค์การระหว่างประเทศที่ก่อตั้งขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วย เจตจำนงที่จะช่วยให้ชนรุ่นหลังพ้นจากภัยพิบัติจากสงคราม การรักษาสันติภาพและความมั่นคง ระหว่างประเทศจึงเป็นสิ่งสำคัญในการบรรลุเจตจำนงดังกล่าว ดังที่ระบุไว้ในความมุ่งหมายของ สหประชาชาติในหมวดที่ 1 มาตรา 1 ว่า

“เพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ และ เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางอันนี้ จะได้ดำเนินมาตรการร่วมกัน อันมีผลจริงจัง เพื่อปกป้องและขจัดปัดเป่าการคุกคามทางสันติภาพ และเพื่อระงับยับยั้งการกระทำการรุกรานหรือการทำลายสันติภาพโดย วิธีการอื่นๆ และจะดำเนินการโดยสันติวิธีและโดยสอดคล้องกับหลักการ แห่งความยุติธรรมและกฎหมายระหว่างประเทศ ในการแก้ไขหรือระงับ ข้อพิพาท หรือสถานการณ์ระหว่างประเทศอันจะนำไปสู่การทำลาย สันติภาพ”

โดยอำนาจหน้าที่ในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการ แก้ไขปัญหาที่ระเบิดอยู่ภายใต้แนวคิดการลดอาวุธและการควบคุมอาวุธ ซึ่งการลดอาวุธเป็น วิธีการหนึ่งที่จะสร้างสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ เพราะหากลดอาวุธร้ายแรงได้ การ ใช้ความรุนแรงทางด้านอาวุธก็ลดลง โอกาสที่จะเกิดสันติภาพก็มีมากขึ้น โดยกฎบัตร สหประชาชาติได้ให้อำนาจแก่คณะมนตรีความมั่นคงและสมัชชาในการดำเนินการดังกล่าว ดังที่ ระบุไว้ในมาตรา 26 และมาตรา 11 วรรค 1 ดังนี้²² มาตรา 26 ระบุว่า

²² สมพงษ์ ชูมาก, องค์การระหว่างประเทศ: สันนิบาตชาติ สหประชาชาติ (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 156-157.

“เพื่อที่จะส่งเสริมการสถาปนา และการดำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ โดยการนำเอาทรัพยากรทางมนุษย์และทางเศรษฐกิจของโลกมาใช้เพื่อเป็นกำลังอาวุธให้น้อยที่สุด ให้คณะมนตรีความมั่นคงรับผิดชอบในการจัดทำแผนที่จะเสนอต่อสมาชิกสหประชาชาติในเรื่องการกำหนดระบบของกฎเกณฑ์ว่าด้วยอาวุธ...”

และมาตรา 11 วรรค 1 ได้ระบุว่า

“สมัชชาอาจพิจารณาหลักการทั่วไปแห่งความร่วมมือในการดำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ รวมทั้งหลักการในการลดอาวุธและการวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับอาวุธ และอาจให้คำแนะนำเกี่ยวกับหลักการเช่นว่านั้นไปยังสมาชิกหรือคณะมนตรีความมั่นคงหรือทั้งสองก็ได้”

แม้ว่ากฎบัตรสหประชาชาติได้มอบหมายให้องค์กรหลัก 2 องค์กรรับผิดชอบในเรื่องการควบคุมอาวุธและการลดอาวุธ แต่นับตั้งแต่ทศวรรษ 1950 เป็นต้นมา ความคิดริเริ่มโดยส่วนใหญ่ในเรื่องดังกล่าวดำเนินการโดยสมัชชาและองค์กรรองของสมัชชามากกว่าที่จะเป็นคณะมนตรีความมั่นคง ซึ่งตามกฎบัตรสหประชาชาติแล้วสมัชชามีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาและให้หลักการในการร่วมมือเพื่อรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ รวมทั้งหลักการในเรื่องการลดอาวุธและการวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับอาวุธ และนอกจากนี้สมัชชายังสามารถอภิปรายและให้คำแนะนำในปัญหาใดๆที่เกี่ยวกับสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ ยกเว้นเฉพาะปัญหาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะมนตรีความมั่นคง²³ นอกจากสมัชชาแล้วยังมีองค์กรของสหประชาชาติที่มีขอบเขตและอำนาจหน้าที่ในเรื่องการลดอาวุธและควบคุมอาวุธ เช่น คณะกรรมการที่ 1 ของสมัชชา, คณะกรรมาธิการลดอาวุธ, ที่ประชุมว่าด้วยการลดอาวุธ, กรรมาธิการลดอาวุธ, สถาบันเพื่อการวิจัยเรื่องการลดอาวุธของสหประชาชาติ เป็นต้น²⁴

ด้วยความมุ่งหมายของสหประชาชาติในการที่จะเสริมสร้างสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ สหประชาชาติได้พยายามดำเนินการให้มีการลดอาวุธมาโดยตลอด โดยมีความ

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 157-158.

²⁴ ดูรายละเอียดได้ใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 158-167.

เชื่อมั่นว่าการลดอาวุธเป็นหนทางหนึ่งที่จะลดภัยพิบัติจากสงครามได้ และจะเป็นประโยชน์แก่สันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ บทบาทของสหประชาชาติในการดำเนินการในการลดอาวุธ อาจสรุปได้เป็น 3 ข้อด้วยกัน คือ การเป็นที่ประชุมเจรจาเรื่องการลดอาวุธ, การเป็นผู้สนับสนุนระดับโลกในเรื่องการลดอาวุธ และการเป็นศูนย์กลางในการรณรงค์ให้ประชาชนทั่วโลกสนับสนุนการลดอาวุธ ผลงานของสหประชาชาติในการลดอาวุธที่ประสบผลสำเร็จนั้นมีอยู่หลายเรื่องด้วยกัน ซึ่งออกมาในรูปของสนธิสัญญา, อนุสัญญา, ปฏิญญา และมติต่างๆของสหประชาชาติในการลดอาวุธ²⁵

นอกจากอำนาจหน้าที่ในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหากับระเบิดจะอยู่ภายใต้แนวความคิดเรื่องการลดอาวุธแล้ว การปฏิบัติการรักษาสันติภาพ (peace-keeping operation) ของสหประชาชาติ ก็เป็นอีกภารกิจหนึ่งในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ การปฏิบัติการรักษาสันติภาพเป็นภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างประเทศในภูมิภาคต่างๆ ซึ่งได้มีส่วนช่วยให้โลกปัจจุบันนี้ปราศจากภัยพิบัติแห่งสงครามของการทำลายล้างตามเจตจำนงของสหประชาชาติที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติการรักษาสันติภาพมีจุดกำเนิดมาจาก วิกฤตการณ์เกาหลีในปี ค.ศ. 1950 โดยปกติกฎบัตรสหประชาชาติในมาตรา 39 ได้กำหนดให้ความรับผิดชอบในการปฏิบัติการบีบบังคับเป็นของคณะมนตรีความมั่นคงซึ่งได้ระบุว่า

“คณะมนตรีความมั่นคงจักกำหนดว่า การคุกคามต่อสันติภาพ การทำลายสันติภาพ การกระทำการรุกรานได้มีขึ้น และจักให้คำแนะนำหรือตัดสินใจว่าจะใช้มาตรการอันใดตามมาตรา 41 และ 42 เพื่ออารังไว้หรือสถาปนากลับคืนมาซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ”

มาตราดังกล่าว ให้อำนาจแก่คณะมนตรีความมั่นคงตัดสินใจดำเนินมาตรการบีบบังคับ (enforcement action) โดยปกติจะใช้วิธีการบีบบังคับโดยไม่ใช้กำลังก่อน เช่น การลงโทษทางการทูต ทางเศรษฐกิจการค้า เป็นต้น แต่เมื่อดำเนินการไปแล้วไม่ได้ผลคณะมนตรีความมั่นคงก็มีอำนาจตัดสินใจให้ใช้กำลังบีบบังคับได้ตามความจำเป็น เพื่อฟื้นฟูสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศให้กลับคืนมา การตัดสินใจของคณะมนตรีความมั่นคงดังกล่าวมีผลผูกพันให้สมาชิกต้องปฏิบัติตาม กรณีวิกฤตการณ์เกาหลี ในปี ค.ศ. 1950 กระบวนการในการดำเนินการ

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 168-170.

บีบบังคับดังกล่าวข้างต้นได้ถูกนำมาใช้เพื่อตอบโต้เกาหลีเหนือที่รุกรานเกาหลีใต้ ด้วยการผลักดันของสหรัฐอเมริกาทำให้คณะมนตรีความมั่นคงสามารถดำเนินการลงมติด้วยคะแนนเสียงส่วนใหญ่โดยไม่มีการใช้สิทธิยับยั้ง (veto) ของเสียงสมาชิกถาวรในคณะมนตรีความมั่นคง เนื่องจากสหภาพโซเวียตมิได้เข้าร่วมประชุมคณะมนตรีความมั่นคงในขณะนั้น²⁶ โดยเรียกร้องให้นานาชาติร่วมกันใช้มาตรการทุกวิถีทางเพื่อบีบบังคับให้เกาหลีเหนือยุติการกระทำที่รุกราน ได้มีการส่งกองกำลังนานาชาติในนามของสหประชาชาติเข้าไปช่วยเหลือเกาหลีใต้ตอบโต้เกาหลีเหนือ แต่สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ส่งกองกำลังอาสาสมัครมาช่วยเกาหลีเหนือ จึงเกิดการปะทะกัน คณะมนตรีความมั่นคงไม่สามารถที่จะลงมติในปัญหาดังกล่าวได้ เนื่องจากสหภาพโซเวียตเข้าร่วมประชุมทุกครั้งและใช้สิทธิยับยั้ง การปะทะกันของกองกำลังสหประชาชาติร่วมกับเกาหลีใต้ และกองกำลังอาสาสมัครจากสาธารณรัฐประชาชนจีนร่วมกับทหารเกาหลีเหนือก็ยังดำเนินต่อไป ทำให้มีการล้มตายและต่างฝ่ายถูกจับไปเป็นเชลยเป็นจำนวนมาก ดังนั้น เมื่อระบบความมั่นคงระหว่างประเทศตามที่ระบุไว้ในกฎบัตรฯ ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากสมาชิกถาวรในคณะมนตรีความมั่นคงไม่สามารถตกลงร่วมกันได้ การปฏิบัติหน้าที่หลักของคณะมนตรีความมั่นคงในการธำรงรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศเกิดความชะงักงัน สหรัฐอเมริกาจึงได้เสนอญัตติเข้าสู่ที่ประชุมสมัชชาเพื่อพิจารณาให้สมัชชามีบทบาทในการธำรงรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศแทนที่คณะมนตรีความมั่นคง ในกรณีที่คณะมนตรีความมั่นคงไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ความรับผิดชอบหลักของตนได้²⁷

ตามมาตรา 12 วรรค 1 สมัชชาจะไม่สามารถให้คำแนะนำในเรื่องปัญหาข้อขัดแย้ง หรือสถานการณ์ที่คณะมนตรีความมั่นคงพิจารณาอยู่ และมาตรา 12 วรรค 2 ระบุว่า โดยปกติเมื่อคณะมนตรีความมั่นคงต้องการโอนเรื่องให้สมัชชาพิจารณา คณะมนตรีความมั่นคงก็จะถอนเรื่องนั้นออกจากระเบียบวาระของตน อย่างไรก็ตาม ปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นในเรื่องอำนาจหน้าที่ระหว่างสมัชชากับคณะมนตรีความมั่นคงในการโอนเรื่องดังกล่าว และได้เพิ่มมากขึ้นเมื่อสมัชชามีแนวโน้มที่จะเพิ่มบทบาทของตนให้กว้างกว่าที่กฎบัตรสหประชาชาติได้ให้อำนาจไว้ ซึ่งเกิดมาจากปฏิกริยาของรัฐสมาชิกต่อการไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ของคณะมนตรีความมั่นคง การเพิ่มบทบาทดังกล่าวก่อให้เกิดผลตามมา 2 ประการ ดังนี้²⁸

²⁶ สหภาพโซเวียตไม่เข้าร่วมประชุม เพราะไม่เห็นด้วยที่คณะมนตรีความมั่นคงปฏิเสธที่จะให้มีผู้แทนของสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้ามาที่นั่งแทนผู้แทนจีนคณะชาติ(ไต้หวัน)

²⁷ เรียบเรียงจาก สมพงษ์ ชูมาก, การปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ (1948-1995), พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 7-11.

²⁸ สมพงษ์ ชูมาก, องค์การระหว่างประเทศ: สันนิบาตชาติ สหประชาชาติ, หน้า 117-120.

1. ความรับผิดชอบทางการเมืองที่เพิ่มขึ้นทำให้สมาชิกประสบความยุ่งยากมากขึ้น เนื่องจากสมาชิกสามัญประชุมสามัญประจำปีแต่ละสมัยในระยะเวลาที่จำกัด สมาชิกจึงได้ตั้งองค์กรรองของตนขึ้นมา ได้แก่ คณะกรรมการชั่วคราว ซึ่งเปรียบเสมือนสมาชิกเล็กเพื่อทำหน้าที่ในระหว่างที่ไม่มีการประชุมสมาชิกใหญ่ จุดมุ่งหมายก็เพื่อให้มีหลักประกันของความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกต่อปัญหาทางการเมืองที่สำคัญ ซึ่งสหภาพโซเวียตไม่ยอมรับเพราะการตั้งคณะกรรมการดังกล่าวเท่ากับทำให้สมาชิกปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่องตลอดไป และเท่ากับไปซ้ำซ้อนกับบทบาทของคณะมนตรีความมั่นคง
2. ผลประการที่ 2 เกิดขึ้นหลังจากได้มีการส่งกองกำลังสหประชาชาติเข้าไปในเกาหลี ซึ่งหลังจากนั้นทำให้สหภาพโซเวียตเข้าร่วมประชุมและใช้สิทธิยับยั้ง ทำให้คณะมนตรีความมั่นคงไม่สามารถตัดสินใจอะไรได้เกี่ยวกับปัญหาเกาหลี ดังนั้น จึงได้มีความพยายามที่จะเพิ่มอำนาจให้กับสมาชิก โดยมีการเสนอให้สมาชิกอนุมติมติแห่งการรวมกันเพื่อสันติภาพ (“Uniting for Peace” Resolution) เป็นการเพิ่มอำนาจให้สมาชิกมีอำนาจที่จะกำหนดว่าการคุกคามต่อสันติภาพ หรือการทำลายสันติภาพ หรือการกระทำอันเป็นการรุกรานได้เกิดขึ้นแล้ว และมีอำนาจที่จะให้คำแนะนำในเรื่องการปฏิบัติการของรัฐสมาชิก รวมทั้งเรื่องการใช้กำลัง

การที่สมาชิกสามารถให้คำแนะนำในเรื่องกองกำลังสหประชาชาติภายใต้มติแห่งการรวมกันเพื่อสันติภาพนั้น ถูกคัดค้านจากสหภาพโซเวียต จึงมีการเสนอให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศพิจารณา²⁹ แม้ว่าศาลจะไม่ได้ให้ความเห็นอย่างชัดเจนว่า มติแห่งการรวมกันเพื่อสันติภาพทำให้สมาชิกได้รับอำนาจถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ แต่ในทางพฤตินัยศาลเห็นด้วยกับมติดังกล่าว แต่ภายในขอบเขตที่ว่า สมาชิกต้องจำกัดตนเองอยู่เพียงการให้คำแนะนำเกี่ยวกับมาตรการภายใต้เงื่อนไขตามมาตรา 14 ของกฎบัตรสหประชาชาติ แต่ไม่ใช่ที่เกี่ยวกับ “การดำเนินการบีบบังคับต่อรัฐ” โดยการให้คำแนะนำ เป็นเรื่องการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ มิใช่เรื่องการดำเนินการเพื่อบีบบังคับซึ่งเป็นความรับผิดชอบหลักของคณะมนตรีความมั่นคง และมติแห่งการรวมกันเพื่อสันติภาพนี้ก็เป็นที่ยอมรับของสมาชิกสหประชาชาติว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง³⁰

²⁹ ดูรายละเอียดในเรื่องเดียวกัน, หน้า 120.

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 120-121.

ตามความหมายของการปฏิบัติการรักษาสันติภาพที่ปรากฏในระเบียบวาระเพื่อสันติภาพ (An Agenda for Peace)³¹ ระบุไว้ว่า การรักษาสันติภาพ ได้แก่ การจัดกองกำลังของสหประชาชาติเข้าไปในสนามทั้งนี้ด้วยความยินยอมของฝ่ายที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยปกติจะเกี่ยวกับการใช้กองกำลังทหารของสหประชาชาติและ/หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายตำรวจและเจ้าหน้าที่พลเรือน การรักษาสันติภาพถือเป็นเทคนิคที่ช่วยให้โอกาสของการป้องกันความขัดแย้ง และการสร้างสันติภาพมีมากขึ้น³² แม้ว่าการปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติจะไม่ได้มีระบุไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ แต่ก็ได้มีการจัดตั้งกองกำลังปฏิบัติการรักษาสันติภาพแห่งสหประชาชาติเพิ่มจำนวนเรื่อยมา ทั้งนี้เพื่อเข้าไปแก้ไขวิกฤตการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากทั้งภายในรัฐและระหว่างรัฐ การปฏิบัติการรักษาสันติภาพด้วยการส่งกองกำลังรักษาสันติภาพออกไปปฏิบัติการเป็นกองกำลังใหญ่เริ่มขึ้น เมื่อสมัชชาสหประชาชาติได้มีมติให้จัดตั้งกองกำลังฉุกเฉินแห่งสหประชาชาติ (UN Emergency Force - UNEF) ในปี ค.ศ. 1956 ภายหลังจากวิกฤตการณ์คลองสุเอซ ซึ่งแม้ว่ากฎบัตรสหประชาชาติจะไม่ได้กล่าวถึงเรื่องการปฏิบัติการรักษาสันติภาพไว้ แต่ในทางปฏิบัติแล้วการปฏิบัติการดังกล่าวสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของกฎบัตรสหประชาชาติ³³

หลังจากการสิ้นสุดของสงครามเย็น ความขัดแย้งที่เคยเกิดขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่หลักในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศของคณะมนตรีความมั่นคงได้หมดไป ในช่วงทศวรรษ 1990 การปฏิบัติหน้าที่นี้ของสหประชาชาติบรรลุผลมากขึ้น และสหประชาชาติยังได้ดำเนินการในการสร้างสันติภาพใหม่หลังความขัดแย้ง (post-conflict peace building) และวางโครงสร้างการป้องกันความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตอีกด้วย อำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติการรักษาสันติภาพในอดีตนั้นจะให้ความสำคัญอยู่ที่การยุติการสู้รบเท่านั้น แต่ในปัจจุบันการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพมีภารกิจที่ซับซ้อนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการบรรเทาทุกข์ ฉุกเฉิน การกู้ภัยระเบิด และการจัดการควบคุม ดูแลและเตรียมการการเลือกตั้ง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่จะช่วยเหลือให้คู่กรณีของความขัดแย้งยังคงผลประโยชน์ของตนไว้ได้ โดยเปลี่ยนวิธีการจากการสู้รบมาเป็นการดำเนินการโดยผ่านช่องทางทางการเมือง เพื่อให้บรรลุ

³¹ อ่านรายละเอียด An Agenda for Peace ได้ใน An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peace Making and Peace-Keeping. (47/277 – S/2411, Report of the Secretary-General Pursuant to the Statement Adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992) [Online]. 1992. Available from: <http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html> [2003, January 24].

³² สมพงษ์ ชูมาก, องค์การระหว่างประเทศ: สันนิบาตชาติ สหประชาชาติ, หน้า 106.

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

จุดประสงค์ดังกล่าวสหประชาชาติจึงดำเนินการช่วยเหลือในการสร้างและทำให้สถาบันทางการเมืองมีความเข้มแข็ง รวมถึงความช่วยเหลือพื้นฐานทางด้านอื่นๆด้วย³⁴

กิจกรรมการก่อกำเนิดที่เป็นหนึ่งในภารกิจของการปฏิบัติการรักษาสันติภาพนั้นมีขึ้นครั้งแรกในการปฏิบัติการรักษาสันติภาพในกัมพูชา โดยคณะมนตรีความมั่นคงได้มีมติให้ส่งคณะผู้แทนล่วงหน้าของสหประชาชาติ (UN Advance Mission in Cambodia - UNAMIC) ไปในกัมพูชา และได้เริ่มปฏิบัติหน้าที่ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1991 โดยหนึ่งในภารกิจคือการตั้งหน่วยตรวจสอบและทำลายกับระเบิดที่ฝังดินอยู่ ซึ่งต่อมา ในปี ค.ศ. 1992 คณะผู้แทนล่วงหน้าของสหประชาชาติก็ผสมรวมกับองค์กรบริหารชั่วคราวแห่งสหประชาชาติในกัมพูชา (United Nations Transitional Authority in Cambodia - UNTAC)³⁵ แม้จะเสร็จสิ้นภารกิจของการปฏิบัติการรักษาสันติภาพในกัมพูชาในปี ค.ศ. 1993 แต่องค์กรบริหารชั่วคราวแห่งสหประชาชาติในกัมพูชาก็ได้วางรากฐานในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับระเบิดไว้ให้องค์กรที่เกี่ยวข้องดำเนินการต่อไป

เนื่องจากกับระเบิดเป็นภัยคุกคามต่อพลเรือนและเป็นสาเหตุหนึ่งในการทำลายเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่เพิ่งฟื้นจากการสู้รบ กิจกรรมเกี่ยวกับการกวาดล้างกับระเบิดจึงเป็นภารกิจหนึ่งที่สำคัญของการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ กิจกรรมเหล่านี้รวมถึงการทำการสำรวจและทำแผนที่เขตวางกับระเบิด การจัดสร้างข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกับระเบิด การกวาดก่อกำเนิด การฝึกประชาชนในพื้นที่ในการกวาดก่อกำเนิดและจัดตั้งศูนย์กับระเบิดแห่งชาติ รวมถึงการจัดการเรื่องการรณรงค์ให้การศึกษาเรื่องกับระเบิด โดยเป้าหมายในการรณรงค์นี้ คือ การสร้างความสามารถของชาติเพื่อภารกิจในการฟื้นฟูประเทศและการกวาดก่อกำเนิดในระยะยาวในประเทศที่ได้รับผลกระทบจากกับระเบิด³⁶

นอกจากนี้ อำนาจหน้าที่ของสหประชาชาติในการดำเนินการในเรื่องเกี่ยวกับความก้าวหน้าและการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

³⁴ เรียบเรียงจาก Kofi Annan, "Strengthening Peace Operations," We the Peoples – The Role of the United Nations in the 21st Century [Online]. 2000. Available from: <http://www.un.org/millennium/sg/report/full.htm> [2003, January 24]. (Millennium Report of the Secretary - General of the United Nations).

³⁵ ภารกิจการปฏิบัติการรักษาสันติภาพในกัมพูชาจะกล่าวในรายละเอียดในบทที่ 4

³⁶ United Nations, United Nations Peacekeeping: 50 Years 1948 – 1998 (New York: United Nations, 2000), pp.11-12.

โดยได้กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมซึ่งอาจปฏิบัติตามคำแนะนำของสมัชชา หรือความร่วมมือกับองค์การชำนาญพิเศษที่เกี่ยวข้อง อำนาจหน้าที่ดังกล่าวได้นำไปสู่การแก้ปัญหาที่ระเบิด ทั้งนี้เพราะปัญหาที่ระเบิดเป็นอุปสรรคอันสำคัญของการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงกับระเบิดยังจำกัดสิทธิของบุคคล ได้แก่ สิทธิของบุคคลในการดำรงชีวิต, ในการมีเสรีภาพความปลอดภัยในชีวิต, สิทธิในการไปไหนมาไหนอย่างเสรี, สิทธิในเรื่องที่อยู่อาศัย รวมถึงสิทธิในการทำงาน และสิทธิในการศึกษา ดังระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน³⁷ แนวคิดในการให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมในการกวาดล้างกับระเบิด และความช่วยเหลือในกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องจึงมีความจำเป็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังที่ระบุไว้ในมาตรา 55 ว่า³⁸

“ด้วยความตั้งใจที่จะสถาปนาสภาวะการณแห่งเสถียรภาพและความอยู่ดีกินดี ซึ่งจำเป็นสำหรับความสัมพันธ์โดยสันติ และโดยฉันทมิตรระหว่างนานาชาติอันตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเคารพต่อหลักการแห่งสิทธิอันเท่าเทียมกัน และการกำหนดเจตจำนงของตนเองของสหประชาชาติจักส่งเสริม มาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้น การมีงานทำโดยทั่วถึง และสภาวะการณแห่งความก้าวหน้าและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศในทางเศรษฐกิจ สังคม อนามัย และอื่นๆที่เกี่ยวข้อง และการร่วมมือระหว่างประเทศทางวัฒนธรรมและการศึกษา และ การเคารพโดยสากล และการปฏิบัติตามหลักการแห่งสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานสำหรับทุกคน โดยปราศจากการแบ่งแยกทางเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา”

ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม เป็นความช่วยเหลือที่เป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด และไม่ใช้วิธีการในการใช้อำนาจบีบบังคับในการบรรเทาความเจ็บปวดของเพื่อนมนุษย์³⁹ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการให้ความช่วยเหลือโดยที่ตนไม่ได้มีผลได้ผลเสียกับประโยชน์นั้น หรือไม่มีเจตนาแอบแฝงเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ส่วนตน ส่วนการกวาดล้างและทำลายกับระเบิดเพื่อมนุษยธรรมนั้นเป็นการดำเนินการกวาดล้างกับระเบิดขึ้นมาเพื่อนำไปทำลายทิ้งทันที โดยจะแตกต่าง

³⁷ สมพงษ์ ชูมาก, องค์การระหว่างประเทศ: สันนิบาตชาติ สหประชาชาติ, หน้า 203.

³⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 247.

³⁹ Michael Pugh, “Peacekeeping and Humanitarian Intervention,” in *Issues in World Politics*, eds. Brian White, Richard Little and Michael Smith (New York: St. Martin's Press, 1997), p. 135.

กับการกวาดก๊วกับระเบิดในอดีต ซึ่งเป็นการกวาดก๊วทางทหารเป็นส่วนใหญ่ โดยเจ้าหน้าที่ทางทหารของประเทศนั้นๆจะดำเนินการกวาดก๊วกับระเบิดในอาณาเขตประเทศของตน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำกับระเบิดที่กวาดก๊วที่ได้มานั้นกลับมาใช้ใหม่อีก ไม่มีการทำลายแต่อย่างใด⁴⁰

เพราะฉะนั้น แนวคิดว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของสหประชาชาติ ในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ และอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการในเรื่องเกี่ยวกับความก้าวหน้าและการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เป็นแนวทางที่นำไปสู่การดำเนินการแก้ปัญหาภัยกับระเบิด ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นกรอบในการศึกษาบทบาทของสหประชาชาติในการแก้ปัญหาภัยกับระเบิดในกัมพูชา

1.4 สมมติฐานในการศึกษา

สหประชาชาติเป็นองค์การหลักในการแก้ไขปัญหาภัยกับระเบิดในกัมพูชา

1.5 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจถึงบทบาทของสหประชาชาติในการแก้ปัญหาภัยกับระเบิดในภาพรวมและศึกษาเน้นในประเทศกัมพูชา ในฐานะที่สหประชาชาติเป็นตัวแสดงสำคัญในการริเริ่มและตระหนักถึงภัยคุกคามจากกับระเบิด ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1992 จนถึงปี ค.ศ. 2000

1.6 ประโยชน์ที่จะได้รับการศึกษา

1. ความเข้าใจเกี่ยวกับภัยคุกคามจากกับระเบิด ที่ยังมีผลกระทบต่อมนุษย์จนถึงปัจจุบัน
2. ความเข้าใจเกี่ยวกับความพยายามของสหประชาชาติในการแก้ปัญหาภัยกับระเบิด
3. ความเข้าใจสถานการณ์ภัยกับระเบิดในประเทศกัมพูชา รวมถึงพื้นที่/เขตที่ยังมีกับระเบิดฝังอยู่ โดยเฉพาะบริเวณชายแดนไทย – กัมพูชา

⁴⁰ ฌ็องรูนิ เกิดุคนธ์, “ผลกระทบของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเกี่ยวกับการห้ามใช้และการจำกัดการใช้ทุ่นระเบิดสังหารบุคคล: กรณีศึกษาประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 96.

1.7 การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1.7.1 คุณลักษณะข้อมูลเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ วิธีการรวบรวมข้อมูลจะใช้จาก

- 1) ข้อมูลปฐมภูมิหรือข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น ได้แก่ เอกสารของสหประชาชาติ รวมถึงรายงานการประชุม และอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาภัยระเบิด ซึ่งจัดเป็นข้อมูลที่เป็นทางการ
- 2) ข้อมูลทุติยภูมิหรือข้อมูลจากเอกสารชั้นรอง ได้แก่ หนังสือ บทความในหนังสือพิมพ์ บทความในวารสาร เอกสารการประชุม และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ที่กล่าวถึง ภัยภัยภัยระเบิด ประวัติภัยระเบิด รวมถึงสถานการณ์ภัยระเบิด ความพยายามขององค์การสหประชาชาติ และองค์การอื่นๆ ในการแก้ปัญหาภัยระเบิด เพื่อจะได้ใช้ข้อมูลจากหนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้องเหล่านี้มาเชื่อมโยงกันและนำไปสู่การวิเคราะห์ในลำดับต่อไป

1.7.2 วิธีการวิเคราะห์

ในการวิเคราะห์จะใช้การวิเคราะห์กรณีศึกษาในเชิงพรรณนา เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม โดยศึกษาถึงความเชื่อมโยงของแนวคิดด้วยอำนาจหน้าที่ของสหประชาชาติกับการแก้ปัญหาภัยระเบิดในประเทศกัมพูชา โดยมีระยะเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1992 จนถึงปี ค.ศ. 2000

1.8 ขอบเขตการศึกษาและวิธีการนำเสนอ

ศึกษาบทบาทของสหประชาชาติในการแก้ไขปัญหาภัยระเบิดตั้งแต่ปี ค.ศ. 1992 จนถึงปี ค.ศ. 2000 โดยเน้นการศึกษาในประเทศกัมพูชา โดยมีการนำเสนอ ดังนี้

บทที่ 1: เป็นบทนำ ซึ่งกล่าวถึง สภาพปัญหาและความเป็นมาของภัยระเบิด การตระหนักถึงภัยของภัยระเบิด การริเริ่มในการแก้ปัญหาภัยระเบิดของสหประชาชาติ รวมถึงการสำรวจวรรณกรรม กรอบความคิด สมมติฐานในการศึกษา วัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่จะได้รับในการศึกษา การรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล และขอบเขตในการศึกษาและการนำเสนอ

- บทที่ 2: กล่าวถึง บทบาทของสหประชาชาติในการแก้ปัญหาที่ระเบิดโดยทั่วไป รวมถึงองค์กรและหน่วยงานต่างๆของสหประชาชาติที่มีหน้าที่ในการกวาดล้างกับระเบิด และบทบาทในด้านกฎหมายที่จะแก้ไขปัญหากับระเบิดในระยะยาว โดยการห้ามใช้ สะสม ผลิตและโอน และการทำลายกับระเบิดสังหารบุคคล
- บทที่ 3: ว่าด้วยปัญหากับระเบิดในประเทศกัมพูชา โดยกล่าวถึง ผลกระทบจากกับระเบิดที่กัมพูชาได้รับ ทั้งต่อประชาชน ต่อประเทศชาติ และต่อประชาคมระหว่างประเทศ
- บทที่ 4: ว่าด้วยการแก้ปัญหาที่ระเบิดของสหประชาชาติในกัมพูชา โดยกล่าวถึง บทบาทของสหประชาชาติตั้งแต่เริ่มการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ และ บทบาทหลังจากนั้น และกล่าวถึงองค์กรต่างๆของสหประชาชาติที่ปฏิบัติหน้าที่ในกัมพูชา รวมถึงการลงนาม และให้สัตยาบันใน “อนุสัญญาออกตาวา” (1997) ของกัมพูชา
- บทที่ 5: เป็นบทสรุปและวิเคราะห์